

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.ф.н. Румяна Дамянова - Институт за литература при БАН-

по конкурса за получаване на научната длъжност „доцент“

по направление 2.1. Филология (Българска литература –

Възрожденска литература),

с кандидат гл. ас д-р Надежда Александрова

В конкурса за научната длъжност „доцент“ към Катедрата по българска литература при СУ „Св. Климент Охридски“, обявен в Държавен вестник, бр. 24 от 16. 03. 2018 г., участва като единствен кандидат гл. ас. д.-р Надежда Александрова.

Ще започна с впечатлението, което изгражда документацията по кандидатурата на гл. ас. д-р Надежда Александрова: коректност, точност, прецизност. Автобиографията ѝ и всички включени материали оформят образа на един целенасочен млад учен, с активно заявени интереси в областта на възрожденската литература, на сравнителното литературно разглеждане на процеси и явления, на изворознанието. В нейната научна биография има осъществени респектиращи специализации в елитни научни центрове в чужбина, както и запомнящо се участие в национални и международни научни форуми.

В конкурса гл. ас. Н. Александрова участва с една монография и със статии в чужди и български реферирани издания и научни сборници.

Етапен в развитието ѝ като специалист е трудът „ЕНИЧАРИТЕ. Преплетени истории в османския контекст на XIX век“. Веднага искам да кажа, че този труд е необикновен. Всеки изследовател на по-далечната или по-близката литературна история мечтае да попадне на сюжет или текст, който да „разтвори“ процеси, явления, съдби, като ги положи в мащабен културен, исторически, философски, литературоведски контекст. Работен години, с откривателска искра и висок

професионализъм, хабилитационният труд на Н. Александрова респектира с иновативност, прецизен научен изказ, завидна филологическа подготовка и рядко срещано умение за концептуален обхват на идеи, тенденции и позиции.

Трудът заявява защитената амбиция да разработи една тема с ясно очертани два различни изследователски подхода.

От една страна е компаративисткият подход, който разкрива уменията на Александрова да открива, чрез сравнителния метод на преплетените истории, явления и процеси, които надскачат националните рамкови ограничения и попадат в обемен културноисторически контекст. Такъв контекст е именно османският културен, политически, исторически контекст на XIX век, в който се срещат по виртуални и реални маршрути автори от различни общности, различни аспекти на литературната и социалната рецепция на проследяваното произведение, контекст, който събира и разделя едновременно автори и литературни съдби. В доста компресиран режим – в обем от 12 страници – е защитен методологическият избор на изследването, проследени са възможните компаративистки теории, които биха дали релеф на анализа – от „литературоведческият хронотоп“ в изследванията на Б. Ничев, през теориите на Делюз и Гатари, Аверинцев и Цимерман, до българската компаративистка школа в авторитетните изследвания на К. Протохристова, С. Хаджикосев, Р. Станчева, Р. Заимова и др. Така в хода на анализа са проследени определените от авторката „канални на трансмисия в османския контекст“, които срещат като „преплетени истории“ въпроси на личностния идентитет с маршрутите на идеи и книги, езикови въпроси с различните типове адаптация. Отделен и великолепно защитен в труда акцент е моделът, проследяващ трите типа фактори на въздействие, характеризиращи османския рецептивен контекст – западните ориенталистски представи, представите, подкрепени от държавните институции и локалните рецептивни нагласи на всяка общност в османския културен и политически ареал. Така цялостната рецепция на романа „Еничарите“ сякаш се разпростира чрез един вид напластяване на различни представи, които оформят ориенталисткия образ на балканския XIX век.

Вторият подход, който се реализира успоредно с компаративисткия, като същевременно е и негов фон – е литературноисторическият. Именно той прави

възможно разкриването на отделните етапи в изграждането на образа на еничарите, на представата за тях, на променящите се културноисторически условия, довели до техния възход и упадък. Бих казала, че този подход разкрива в най-голяма степен професионалните умения, подготовката и научните заложи на Н. Александрова. Прецизност – това е думата, с която определям скрупулъзното проследяване на житейската съдба на открития от нея автор Алфонс Роайе, с прецизност са белязани и страниците за Иван Богоров и неговите интереси, различните сюжети в историите за Османската империя, разграничението „езици на превод и методи на превод“, така важно за заявяване на първоизточника .

В същото време, изследването именно поради комплексния и иновативен характер, поражда и въпроси, и несъгласия. След многократните уговорки за историческия обхват на процесите на рецепция на книгата на Роайе с времето на Танзимата като „период на реформи“, твърдения от типа „Паралелите на Възраждането с Танзимата не трябва да се приемат емоционално...“ (с. 44) са нерелевантни. Известно е, че така желаните реформи не започват с годината на обявяване на държавните документи като Гюлханския хатишериф или Хатихумаюн, докато в успореден на тях план продължават процесите на възрожденската рецепция на книгата. Неприемливо е и позоваването на мнението на Р. Детрез за всички християни в османската империя „като носители на ромейска идентичност“ (с. 49), което е частно и в голяма степен проблематично, за да бъде базово в изграждането на един от основните концепти на изследването, а именно за утвърждаване на личностната идентичност през XIX век.

Увлечението да се реабилитира образът на еничарите и да се изгради представата за реалната историческа памет за тях води често до преекспониране на реформаторските роли на султанската власт. Не ми е достатъчен и беглият отговор на поставения от Д. Лилова въпрос за липсата на интерес към „Съкратение на турската история“ (с. 197). Само ще допълня, че излизането на този превод на Славейков съвпада с излъганите очаквания и травматичните последици от Кримската война, намерили езиков израз и във възгласа на Раковски „Знае ли Европа?“ – ситуация, която не предполага силен интерес към съчинение, величаещо османската власт, като в същото време тече процесът на реална консолидация на българската общност.

Убедено смятам обаче, че срещата на двата подхода – компаративисткия и литературноисторическия – осъществява цялостното научно реабилитиране на представата за еничарите в маршрутите на османския културен и политически контекст на XIX век и това приемам като безспорен успех на изследването.

След като се запознах с всички включени в конкурса материали, с тяхната значителна съдържателност и очертаващите се в тях приноси, намирам за основателно да дам своята положителна оценка и **да препоръчам присъждането на академичната длъжност „доцент“ на гл. ас. д-р Надежда Александрова.**

30. 07. 2018 г.

Проф. д.ф.н. Румяна Дамянова